

spolnosti, karakteristike hibridne vrste, ono što, ravnopravno s informacijama koje Lichtenberg jedino želi promatrati, sudjeluje u formiranju određenog hibridnog žanra zabavno-poučnih knjižica za seljake. Usljed toga, autor s mnogim podacima kojima raspolaže ne zna, u stvari, što bi počeo, pa se čini kao da, registrirajući ih, jednostavno odlaže i stavlja te podatke u specifične raznosae pučkog štiva u Njemačkoj — u »Krämerküste«.

To pokazuje da se formalističkom razdiobom i filtriranjem ne može dobiti čista ili bar relativno čista vrsta kakvu nam je nastojao predočiti Lichtenberg. Nemoguće je odijeliti specifične »Volksbüchlein« na jednoj strani, a na drugoj opet »kupasare« (Scharteken), koje su se u Njemačkoj raznosili i prodavali u posebnim drvenim sanducima (»Krämerküste«).

Dakako, moguće je usredotočiti pažnju samo na određen aspekt fenomena, ali je potrebno posjedovati prethodno formiran stav u odnosu na neke fundamentalne probleme. Očito da Lichtenbergovoj studiji nedostaje stabilna podloga takvog stava; u pitanju je njegov posve nejasan odnos prema pojmovima književnosti (književnog), a iznenađujuće je pojednostavljeno shvaćanje informacije. I još nešto: dok su prosvjetiteljski orijentirani autori zabavno-poučnih knjižica za seljake u knjizi vidjeli »sredstvo« za postizavanje obrazovnih ciljeva, znanstvenom se radniku ne bi smjelo dogoditi da te iste knjige istražuje s istih pozicija, isključivo kao »sredstva« kojima se prenosi samo određena vrsta informacija. Lichtenberg ne pretpostavlja postojanje književnih informacija. U vrijeme kada se sve društvene i duhovne pojave nastoje sagledavati kao komunikacijske pojave, neoprostivo je »uzdizanje« književnosti (u stvari uzdizanje stare teorije) u sferu umjetnosti — pojava koji najteže napušta stare pozicije kao da umjetnost ne pripada fenomenu čovjekova komuniciranja sa svijetom.

U slučaju Lichtenbergove studije — specifična građa ostala je građa u koju autor nije dublje proniknuo upravo stoga što je građu, zabavno-poučne knjižice, promatrao samo kao »sredstvo« za prenošenje isključivo jedne vrste informacija odričući postojanje druge vrste — književnih informacija. Tako promatrano »sredstvo« poslužilo mu je opet samo kao sredstvo da načini klasifikacije i tabele, što ne znači da u daljim znanstvenim istraživanjima takva studija ne može biti korisna jer su u njoj obavljene, uključujući klasifikacije i tabele, neophodne predradnje. Jednom riječju, obavljena je uz takvo shvaćanje »sredstava« i »informacija« — neophodna ali i neinventivna — inventura. Studija pokazuje svoju slabost upravo ondje gdje se pokušavaju okupiti u grupe — određene vrste ekonomskih, pedagoških, etičkih i ostalih informacija, koje, u nedostatku autorova sintetskog pogleda (sistematičnost u radu ne osigurava i — sintezu), snose posljedice apstrahiranja od metode, načina kojim se te informacije odašilju u određeni društveni sloj primalaca poruke.

Divna Zečević

ELKE SCHWEDT, VOLKSKUNST UND KUNSTGEWERBE, Überlegungen zu einer Neuorientierung der Volkskunstforschung. Untersuchungen des Ludwig-Uhland-Instituts der Universität Tübingen, 28.Bd., Tübinger Vereinigung für Volkskunde, Tübingen Schloss 1970, 190 str.

Već sam podnaslov ove knjige, *Razmišljanje o novoj orijentaciji u istraživanju narodne umjetnosti*, ukazuje na njen misaono bogato razrađen sadržaj. U podrobnom historijatu termina s pojmovnim sadržajem »narodna umjetnost« (pod kojima

autorica govori samo o likovnom opusu) ona veoma informativno, gotovo pedantno prikazuje svu literaturu o toj problematici. Pri tom se najviše koristi djelima s njemačkog govornog područja, što je, međutim, i razumljivo jer su to u prošlom stoljeću bili najbolji teoretski prilozi. Ali ona ne izostavlja ni poglede J. Ruskina, tako odlučne za formiranje umjetničkih shvaćanja u doba romantizma, kad se i začine promatranje pučkog stvaralaštva kao posebnog, važnog poglavlja ljudskih djelatnosti uopće. I dalje u svom tekstu autorica daje toliko korisnih informacija o stavu suvremenog društva prema dekorativnoj umjetnosti i zanatstvu, a i potrebama današnjeg prosječnog čovjeka za uljepšavanjem svagdašnjeg životnog ambijenta, da bismo se ovim njezinim izvodima gotovo mogli koristiti kao priručnikom ili bar kao pomoćnom literaturom u rješavanju naših vlastitih pitanja na tom polju, na kojem, da se slikovno izrazimo, s jedne strane rastu ruže, a s druge je to polje sve pokorovljeno dračom i travurinom. Jer, eto, naša likovna tzv. naivna umjetnost dosegla je svjetski domet, u svijetu ona pronosi naše ime jugoslavensko i hrvatsko kao narodna, pučka umjetnost. A s druge strane, kod nas kod kuće imenom narodne umjetnosti nazivaju se one strašne drvene rode i sva ona poplava najlošijeg kiča, koja zbog naše nemarnosti kvari ugled naše zemlje čak i kod najobičnijih turista. Osim znanstvenog pristupa teoremu pučke umjetnosti i umjetničkog zanatstva, autorica opširno u anketnim testovima daje i svoje konkretne podatke o proizvodnji, situaciji na tržištu, ponudi i potražnji, te o cjelokupnom prometu svih različitih vrijednosti, manje vrijednih i sasvim bezvrijednih stvari, koje se na njemačkom području zovu Volkskunst, Bauernkunst, Kunstgewerbe i Heimatwerk. Po svesmu, to je veoma korisna knjiga, koja bi mogla dati poticaj da se naši mlađi stručnjaci etnolozi prihvate posla oko tih pitanja, tako aktualnih u nas.

Marijana Gušić

ABSCHIED VOM VOLKSLEBEN, Red. KLAUS GEIGER, UTZ JEGGLE und GOTTFRIED KORFF. Untersuchungen des Ludwig-Uhland-Instituts der Universität Tübingen, 27. Bd., Tübinger Vereinigung für Volkskunde, Tübingen Schloss 1970, 204 str.

I ovaj je svezak, kao obično u ovoj seriji, nevelik po formatu i broju stranica, ali zato to jedriji po sadržaju i bogatiji, s korisnim opažanjima o aktualnom pristupu problematici etnologije kao suvremene znanosti. Osam sastavaka, uključivši u to i predgovor potpisan od sva tri urednika, raspravlja o metodološkim pitanjima u etnologiji. Iz predgovora doznajemo da je sedam radova u ovom svesku prošlo dug redakcijski put nakon seminara održanog 1969. g. u okviru instituta Ludwiga Uhlanda u Tübingenu s temom »dokumentacija i terenska istraživanja«. Tom je prilikom, naime, diskusija toliko otežala od neriješenih odnosa između teorije, empirije i praktičkog rada na polju etnologije da se, s jedne strane, trebalo osvrnuti na dosadašnji istraživački rad u toj struci, a s druge strane, zagledati malo unaprijed koliko se novih pogleda u etnologiji otvara s pomoću srodnih grana socijalnih znanosti, i to i u metodi i u postavi teorema. Zato autori svaki na svoj način odgovaraju na pitanja koja su se nužno pojavila u toku raspravljanja na onom seminaru: kako saznanje ulazi u radni okvir etnologije kao socijalne znanosti; zatim, u kojem je odnosu teoretsko saznanje prema empirijskom iskustvu i prema praksi; i konačno, kako da se dosadašnja etnologija transformira u jednu aktualnu kritičku socijalnu znanstvenu disciplinu. Samo usput: termin njemačke nauke Volkskunde mi nužno prevodimo s etnologija, bez uobičajene podjele prema Völkerkunde, jer ne